

SÁMEDIGGI
SÁMITIGGE
SÁÁ'MTE'ĠĠ
SAAMELAISKÄRJÄT

SAAMELAISKÄRÄJIEN EETTISET OHJEET

SAAMELAISKÄRÄJIEN KOKOUS 18.6.2019, 8 §

Saamelaiskäräjien tehtävä ja toimintaympäristö

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä saamelaisten asemaan alkuperäiskansana koskevia asioita. Tässä tehtävässä Saamelaiskäräjien jäsenillä on keskeinen asema ylintä päätösvaltaa käyttävänä edustuksellisenä elimenä. Saamelaiskäräjien luottamushenkilöt ovat merkittävässä asemassa vastuullisen ja toisia kunnioittavan ilmapiirin luomisessa. Kaikessa toiminnassa huomioidaan saamen kansan etu sekä pidetään huolta kansan luottamuksesta Saamelaiskäräjien päätöksentekoa ja asioiden hoitamista kohtaan. Saamelaiskäräjien toimintaympäristöinä ovat saamelaisväestö, Saamelaiskäräjien toimielimet ja luottamushenkilöt, henkilöstö toimitiloineen sekä muut.

Saamelaiskäräjillä on vastuu siitä, mitä tapahtuu sen järjestämissä kokouksissa. Tämä koskee kaikkia Saamelaiskäräjien omia sekä sen järjestämiä kokouksia, seminaareja ja konferensseja. Eettisiä ohjeita tulee noudattaa myös silloin, kun osallistutaan Saamelaiskäräjien edustajana toisten järjestämiin kokouksiin tai muihin tilaisuuksiin Saamelaiskäräjien edustajana.

Saamelaiskäräjien eettisen toiminnan arvoperusta:

- oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, kunnioitus ja solidaarisuus

Tämä kohta koskee Saamelaiskäräjien toiminnan arvoja kansan valitsemana alkuperäiskansaelimenä suhteessa yksittäisiin ihmisiin, ryhmiin, muihin poliittisiin elimiin ja yhteistyötahoihin.

- vilpittömyys, rehellisyys, luotettavuus ja avoimuus

Tämä kohta koskee yksittäisen luottamushenkilön henkilökohtaista velvollisuutta toimia tavalla, joka lisää luottamusta ja hyvää mainetta. Kansan valitsemien edustajien tulee tietää, että he luovat perustan sille luottamukselle ja asenteelle, mikä saamelaisilla ja muilla on Saamelaiskäräjiin.

Eettisten ohjeiden tarkoitus

Eettisten ohjeiden tavoitteena on turvata Saamelaiskäräjien toiminnan eettisyys. Eettiset ohjeet luovat pohjaa luottamukselle, lisäävät arvostusta, sisäistä yhtenäisyyttä ja keskinäistä kanssakäymistä. Ohjeet luovat myös turvaa silloin, kun toimintaa arvostellaan. Ohjeiden tarkoituksena on osaltaan opastaa, kuinka valita eettisesti oikeita toimintatapoja ja miten ennaltaehkäistä epäasiallista käytöstä ja häirintää ja tarvittaessa puuttua niihin. Tarkoituksena on vahvistaa sitä, että asioita käsitellään Saamelaiskäräjillä asiallisesti, arvokkaasti ja asian vaatimalla vakavuudella ja sitoumuksella.

Saamelaiskäräjien edustajat, luottamushenkilöt ja työntekijät:

1. Noudattavat näiden linjausten arvoja ja normeja.
2. Noudattavat lakeja, asetuksia ja määräyksiä sekä kunnioittavat Saamelaiskäräjien päätöksiä.
3. Ovat tietoisia saamelaiskulttuurin ja elämäntavan monimuotoisuudesta.
4. Toimivat niin, että Saamelaiskäräjiä arvostetaan ja että tieto ja ymmärrys saamelaisten asioihin ja saamelaisyhteisöä kohtaan lisääntyy.
5. Pyrkivät välttämään tilanteita, jotka saattavat aiheuttaa ristiriitoja Saamelaiskäräjien etujen ja henkilökohtaisten yhteyksien välillä.
6. Eivät hyväksy itselle, perheelle tai muille läheisille ihmisille liittyviä erityisiä taloudellisia tai muita etuja, joita voidaan katsoa vaikuttavan tai jotka voivat vaikuttaa poliittisiin toimiin ja päätöksiin.
7. Eivät anna yksityisesti lupauksia, joita Saamelaiskäräjät ei voi laissa määriteltyjen tehtäviensä puitteissa toteuttaa.
8. Kunnioittavat luottamuksellisia tietoja, joita ovat saaneet tietoonsa Saamelaiskäräjien asioiden käsittelyn yhteydessä, ja että eivät koskaan käytä luottamuksellisia tietoja henkilökohtaisten etujensa saavuttamiseen tai muiden vahingoittamiseen.
9. Varmistavat, että kaikki tiedot, jotka liittyvät Saamelaiskäräjien toimintaan ovat oikeita ja luotettavia.
10. Osoittavat huolellisuutta ja kohtuullisuutta taloudellisissa asioissa ja Saamelaiskäräjien omaisuutta kohtaan.
11. Eivät aseteta Saamelaiskäräjien hallinnolle vaatimuksia, jotka eivät kuulu heidän tehtäviinsä ja velvollisuuksiinsa, osoittavat arvostusta työntekijöitä ja heidän ammattitaitoa kohtaan sekä käsittelevät mahdollisen tyytymättömyytensä avoimesti suoraan hallinnon kanssa.
12. Tiedostavat ja huomioivat muiden edustajien mielipide-erot ja harjoittavat rakentavaa kritiikkiä asianmukaisten kanavien kautta vastuullisella tavalla.

Sovellettavat säännökset ja ohjeistus

Suomen perustuslaissa (731/1999) todetaan, että jokaisella on oikeus vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Saamelaiskäräjien ja toimielinten jäsenten toimintaa velvoittavat ja ohjaavat myös laki ja asetus saamelaiskäräjistä sekä Saamelaiskäräjien työjärjestys.

Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) säädetään, että ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) mukaan välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty.

Työturvallisuuslaissa (738/2002) on kielletty epäasiallinen kohtelu ja häirintä työssä.

Epäasialliseen kohteluun liittyvä lainsäädäntö on laadittu työ- ja virkasuhteisten työn näkökulmasta. Lakien periaatteita voidaan kuitenkin pitää ohjeena myös toimielinten jäsenten toiminnalle.

Saamelaiskäräjillä nollatoleranssi

Saamelaiskäräjillä ei hyväksytä missään tilanteessa ja olosuhteissa häirintää, epäasiallista käytöstä tai epäasiallista puhetta. Saamelaiskäräjillä on työturvallisuuslakiin sekä yhdenvertaisuuslakiin ja tasa-arvolakiin perustuva velvollisuus puuttua epäasialliseen käytökseen ja häirintään.

Epäasiallinen kohtelua ja häirintää ovat mm.:

- Yleisen hyvän tavan, työvelvollisuuksien tai lain vastaista käyttäytymistä toista kohtaan työssä.
- Järjestelmällistä ja jatkuvaa, toista alistavaa ja loukkaavaa toimintaa, joka ilmenee tekona tai laiminlyöntinä.
- Seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää.
- Vähättelyä, ulossulkemista, eristämistä.
- Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, luonteenpiirteisiin tai yksityiselämään liittyvien asioiden mustamaalausta, panettelua tai mielenterveyden kyseenalaistamista.
- Perättömien tietojen levittämistä, julkista mollaamista.
- Huumorin varjolla tapahtuvaa vähättelyä tai mustamaalausta.
- Epäasiallista vallankäyttöä tai epäasiallista kohtelua.
- Kiusaamista, syrjimistä, huutamista tai pelottelua.
- Nöyryyttävää ja mitätöivää käyttäytymistä.
- Uhkaavaa käyttäytymistä ja/tai fyysistä väkivaltaa

Tällainen käytös voi ilmetä työpaikalla, kokouksessa, julkisessa keskustelussa, lehtien palstoilla tai sosiaalisessa mediassa.

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolain määritelmän mukaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, joka loukkaa henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja luo uhkaavaa, vihamielistä, halventavaa, nöyryyttävää tai ahdistavaa ilmapiiriä.

Seksuaalista häirintää voivat olla mm.:

- sukupuolisesti tunkeilevat eleet tai ilmeet,
- härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,
- seksuaalisesti värityneet kirjeet, sähköpostit, tekstiviestit tai puhelut,
- ei-toivottu koskettelu,
- sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset.

Tasa-arvolaki asettaa Saamelaiskäräjille veloitteen toimia myös ennaltaehkäisevästi sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi.

Epäasiallisesta käytöksestä ja häirinnästä ilmoittaminen

Mikäli henkilö kokee joutuneensa epäasiallisen kohtelun tai häirinnän kohteeksi Saamelaiskäräjillä, hänen tulisi ottaa asia heti puheeksi epäasiallisesti käyttäytyvän kanssa ja pyytää häntä lopettamaan huono käyttäytyminen. Mikäli epäasiallinen käyttäytyminen jatkuu, siitä tulee ilmoittaa puheenjohtajistolle, hallintopäällikölle, eettisiä ohjeita toimeenpanevalle toimielimelle ja tarvittaessa työsuojelutoimikunnan edustajalle.

Epäasialliseen käytökseen ja häirintään puuttuminen

Epäasiallisen kohtelun tilanteisiin puututaan suoraan, nopeasti ja tehokkaasti. Asian selvittäminen ja käsittely on kaikkien osapuolten osalta ehdottoman luottamuksellista. Asian selvittäminen on työnantajien edustajien vastuulla. Saamelaiskäräjillä työnantajan edustajia ovat yleiskokous, hallitus sekä ne muut henkilöt ja tahot, jotka työjärjestyksessä on asetettu työnantajan edustajan asemaan.

Saamelaiskäräjille perustetaan erillinen toimielin, joka ohjeistaa ja valvoo Saamelaiskäräjien eettisten ohjeiden toimeenpanoa. Toimielin koostuu Saamelaiskäräjien kokouksen valitsemasta edustajasta, hallituksen edustajasta, esimiesten edustajasta ja työsuojelutoimikunnan edustajista. Toimielin myös selvittää, arvioi ja seuraa epäasialliseen kohteluun liittyviä asioita silloin, kun osapuolena on luottamushenkilö. Toimielin arvioi puolueettomasti ja tosiasioihin perustuen asiaa kuullen molempia osapuolia. Selvitettyään osapuolten näkemykset, toimielin järjestää yhteisen käsittelyn, jossa sovitaan tarvittavat konkreettiset toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi. Samalla sovitaan myös, miten tilannetta seurataan. Toimielin vie tarvittaessa asian hallituksen ja käräjien kokouksen käsiteltäväksi. Toimielin raportoi toimistaan hallitukselle ja Saamelaiskäräjien kokoukselle.

Työnantajan edustajien ja työsuojelutoimikunnan tulee huolehtia siitä, että yhdessä sovittuja toimenpiteitä noudatetaan eikä epäasiallista kohtelua enää ilmene.

Lähteet:

Etihkalaš njuolggadusat Sámedikki politihkkáriidda. Sámedikkis mearriduvvon skábmanánu 27.b.2008. Sámediggi. Sametinget. Rievdadeamit dohkkehuvvon Sámedikki dievasčoahkkimis 6.3.2019.

Ohje epäasiallisen kohtelun ja häirinnän estämiseksi kansanedustajan työssä. Eduskunnan kanslia Dnro 14/10/2018.

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731), 7 §

Saamelaiskäräjälaki (17.7.1995/974) 42 b §

Tasa-arvolaki (8.8.1986/609), 7 §, 8 d §

Työturvallisuuslaki (23.8.2002/738), 28 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), 14.2 §